

Aina Torrent-Lenzen (Colònia)

L'afirmació i la negació en català: llengua parlada contra llengua normativa

1 Introducció

El present estudi tractarà sobretot l'aspecte semanticopragmàtic de certes expressions afirmatives i negatives usals en català. Eventualment, també es tindran en compte altres dimensions en l'anàlisi lingüística, com ara esquemes conceptuals subjacents, posició i valor sintàctiques, actitud dels usuaris, postura dels gramàtics i de la normativa i usos en altres llengües, sobretot en altres llengües romàniques. La principal tesi defensada en aquesta investigació és que les partícules *si*, *sí*, *no*, *pas* i *ni* posseeixen un contingut semàntic contextual, mancant de vegades, del tot o parcialment, de contingut referencial en relació amb els elements que constitueixen la frase. En la mesura que anem avançant en les següents pàgines, s'anirà exemplificant aquesta tesi però ja ara és millor exposar dos exemples aclaridors. En la frase *En Pere no està malalt* la partícula *no* és considerada com una negació referencial per tal com es refereix directament al verb conseqüent. En canvi, en la frase *Tinc por que no es posi malalt* amb subordinada en sentit afirmatiu, la negació és contextual pel fet de referir-se al context en general i no pas al verb que figura a continuació en la cadena sintagmàtica. Emprant la terminologia lingüística existent en altres llengües, podríem dir que aquest *no* del darrer exemple no té *Skopos* (alemany) (vegeu SCHWARZE 1995:760-770), *scope* (anglès) o *portée* (francès) (vegeu MULLER 1991:101). Aquí s'ha renunciat a fer una traducció d'un terme especialitzat i es dirà, per tant, que certes partícules negatives i afirmatives, situades en determinats encadenaments semanticosintàctics, mostren una capacitat referencial contextual.

Bé que normalment és la tensió del diàleg la que origina la majoria d'expressions analitzades en les següents pàgines, no és possible admetre una radical separació entre llengua escrita i llengua parlada per a la finalitat d'estudi que es persegueix aquí: en primer lloc, perquè moltes estructures negatives i afirmatives parlades en una època o en una determinada llengua romànica són o han estat preferentment escrites en altres

èpoques o en altres llengües romàniques; en segon lloc, perquè es vol relativitzar la importància que puguin tenir tant el nivell de fixació normativa i de tradició crítico-reflexiva sobre la pròpia llengua, com el grau d'influència de la normativa sobre el llenguatge corrent dels usuaris; finalment, perquè crec que en el moment actual cal rebutjar una divisió radical entre ambdues formes de manifestació lingüística, tenint en compte que hi ha molts tipus de textos escrits en els quals hi volem reproduir l'estil oral: novel·la i fins i tot poesia, guions cinematogràfics, entrevistes als diaris i revistes, etc.

Un objectiu important, resultat de la present investigació, és formular una crítica terminològica: constructiva, però no per això menys rigorosa. Dins l'esmentat àmbit semanticopragmàtic que emmarca aquest estudi, s'introdueix un terme nou dins la lingüística catalana, a saber, el de negació i afirmació contextuals, per tal com les partícules presentades a continuació són considerades partícules modals, les quals tenen per definició una semàntica contextual, variable segons la situació comunicativa en la que són emprades. Les partícules modals afirmatives i negatives catalanes, repetim-ho, es mostren estretament lligades al context implícit i no tant – o no sempre – als elements que componen l'enunciat d'una manera explícita. Aquest lligam contextual fa que sigui inoperant intentar d'enfocar o de justificar determinats usos lingüístics característics del català des d'un punt de vista exclusivament sintàctic o des d'una perspectiva semàntica deslligada dels aspectes pragmàtics inherents a l'acte comunicatiu.

Quant a la metodologia emprada en alguns capítols, val a dir que representa un intent de sistematitzar el màxim possible l'estudi de l'afirmació i de la negació contextuals. Per descomptat que no hi ha cap exigència de constituir una investigació completa en tots els aspectes. Més aviat es tracta del primer pas que es dona en aquest sentit en l'estudi del català. Per aquest motiu, les caracteritzacions semàntiques presentades per a cada partícula en un context fraseològic determinat han d'ésser enteses com a propostes susceptibles d'ésser modificades i millorades en cas que una posterior reunió de dades demostrí que cal rectificar aquestes primeres conclusions. Se seguirà, doncs, un procediment inductiu, essent l'única metodologia que permet d'edificar una gramàtica i una terminologia científiques, així com qualsevol abstracció teòrica sobre la llengua. Ara bé, en relació amb el mètode inductiu aplicat en les següents caracteritzacions cal fer un aclariment, a saber, que el tema mateix de la negació i de l'afirmació contextuals impedeix de refiar-se'n tant de les gramàtiques – que prou sovint mostren un propòsit corrector de la llengua parlada – com de preguntes fetes a parlants nadius. El problema en aquest darrer cas és que es tracta d'usos lingüístics emprats a un nivell molt inconscient, inconsciència que és reforçada per la poca atenció que dediquen els tractats gramaticals a aquest tema o per llur intenció correctiva – segons el meu parer, ben innecessària en aquest camp concret de la gramàtica catalana. Prova d'aquesta inconsciència i d'aquesta inseguretat és el fet que parlants nadius de diverses llengües romàniques – alguns fins i

tot lingüistes de professió – han posat en dubte l'existència de possibilitats, usuals en la llengua parlada i en l'escrita i totalment acceptades per les gramàtiques. Per aquest motiu, i també pel fet que des de fa temps he pogut anar-me conscienciant de la problemàtica entorn de la negació i de l'afirmació contextuals, en la majoria de partícules caracteritzades m'he vist obligada a basar el mètode inductiu en la pròpia intuïció lingüística.

2 L'afirmació i la negació com a unitats semàntiques

El contingut semàntic tant de l'afirmació com de la negació és molt genèric: consisteix a correspondre o no a la realitat. Aquesta caracterització semàntica justifica el caràcter adverbial amb el qual solen classificar-se l'afirmació i la negació – malgrat l'escepticisme de molts lingüistes (vegeu BADIA I MARGARIT 1995:723) – ja que, de fet, en afirmar o negar quelcom responem a una pregunta – no formulada – del tipus: com, en quin sentit, és o s'esdevé quelcom: d'acord amb la realitat o en desacord amb ella? Totes les manifestacions lingüístiques impliquen o bé una adhesió a un dels dos extrems, positiu i negatiu, o bé una tendència més o menys clara cap a un dels dos pols. Tanmateix, la negació mostra una particularitat especialment interessant per a l'estudi de la llengua, que és la seva dependència de la realitat lingüística: sense la llengua difícilment podríem expressar realitats contràries a la visible, per exemple, que no plou, que algú és absent, que no volem menjar, etc. L'única manera de manifestar amb mitjans extralingüístics la negativitat de qualsevol cosa o fet és interrompent una acció iniciada. Així doncs, observem que, almenys a nivell lingüístic, les expressions i construccions negatives sempre tenen un cert contingut reactiu. Per aquest mateix motiu, a l'afirmació no li calen marques lingüístiques o operadors propis, tret, és clar, del *sí* com a paraula-frase: normalment una frase és afirmativa sempre que no hi figuri cap element indicant el contrari.

3 Model descriptiu i fets de llengua

A fi de no oblidar les últimes recerques que s'han fet a Alemanya a nivell d'investigació de partícules modals exposaré breument el lligam teòric que hi ha entre el present estudi i el de Klaus Hölker sobre partícules franceses. L'estudi de Hölker, essencialment teoritzador, classifica l'inventari de partícules en partícules semàntiques i partícules pragmàtiques. Ell mateix, però, aclareix que no sempre és possible d'establir aquesta divisió (vegeu HÖLKER 1990:79s). Segons el meu parer, cal igualment qualificar les partícules contextuals afirmatives i negatives catalanes de partícules semanticopragsmàtiques, perquè mantenen un significat bàsic afirmatiu i negatiu respectivament i perquè

assumeixen una funció pragmàtica essencial en el desenvolupament de la conversa (comp. HÖLKER 1990:80).

De totes maneres, el concepte de *semàntica* és entès aquí en un sentit molt ampli, incloent també els aspectes pragmàtics de les manifestacions lingüístiques: si acceptem, per exemple, que la partícula *no* pot adquirir un contingut condicional negatiu (vegeu més endavant, anàlisi de la partícula *no*₆), crec que cal admetre-ho com un component més dins les possibilitats semàntiques – o semàntico-pragmàtiques – de la partícula *no*.

Seguint el sistema expositiu de la lingüista Dorothea Franck (vegeu FRANCK 1980:166-249) – que és el que es mostra més a prop dels objectius analítics d'aquest estudi – les variants semàntiques d'una mateixa partícula són numerades segons les diferents situacions comunicatives que afavoreixen el seu ús i que li donen un contingut específic. De fet, es tracta del mateix procediment que fan servir els gramàtics catalans: Badia i Margarit, per exemple, enumera quatre aplicacions diferents de l'adverbi *no* (vegeu BADIA I MARGARIT 1995:172ss) i analitza tres variants semàntiques del *pas* (vegeu BADIA I MARGARIT 1995:179s).

La llista que segueix a continuació conté únicament aquelles partícules i estructures catalanes que funcionen com a anàfors contextuais, imprecises, subjectives i interlocutives per definició: envoltant els actes lingüístics manifestats hi ha un entorn més o menys conegut per ambdós interlocutors que no és esmentat explícitament però al qual hom hi fa sovint referència d'una manera encoberta. Aquest caire inexplicit actua com a espirall per a manifestar la pròpia subjectivitat, per a expressar, bé que vagament, la pròpia visió del context.

3.1 Semàntica del *no* contextual

*no*₁ – S'empra en les oracions subordinades afirmatives formant part d'una oració principal que expressa temença:

Tinc por que no s'arruïni de tant balafiar temps i diners.

Temo que no vingui i es trobi amb la porta tancada.

Em temo que no hagin pres mal.

(exemples extrets de FABRA 1991:171).

Quant a l'aportació semàntica d'aquesta partícula negativa, l'emissor intercala en la subordinada una oració optativa (del llatí *optare*: *desitjar*) negativa, manifestant alhora una vessant força subjectiva, tan essencial en totes les vivències que ens desperten un sentiment de por. Aquesta por que expressa el *no*₁ es refereix sobretot a unes conseqüències negatives, és a dir a una situació contextual posterior en el temps. El *no*₁ accentua

igualment la valoració subjectiva del factor *probabilitat* (la probabilitat que ocorre el fet temut), oposant-la al propi desig negatiu. Tant a nivell semàntic com a nivell sintàctic i a nivell conceptual s'esdevé un encreuament d'estructures entre una oració de temor i una oració optativa negativa.

Aquesta partícula negativa en subordinades afirmatives d'oracions expressant temor no és ni molt menys exclusiva del català, ans prové del llatí clàssic i encara és viva en francès (vegeu TORRENT-LENZEN 1997b) i en romanès (vegeu LOMBARD 1974:282 i 329). Sembla ser que havia existit en italià; de totes maneres, avui en dia cap italiano-parlant entendria afirmativament la subordinada amb negació (vegeu SCHWARZE 1995:361).

En sentit de subordinada afirmativa, en català també es pot dir *Tinc por que vingui* i *Tinc por que vindrà*. En aquests casos, emperò, més aviat es tracta d'una constatació d'un fet que pot passar i que no volem que passi, mentre que en la subordinada afirmativa amb negació contextual ens surt una exclamació de l'ànima: *Que no vingui!* resultant-ne la construcció *Tinc por que no vingui*. Diguem-ne que aquesta seria una interpretació possible, un intent aclaridor des d'una perspectiva gramatical. Tanmateix, crec que romanem més a prop de la llengua si considerem simplement que l'emissor insereix una negació contextual dins d'una frase subordinada afirmativa.

En aquest tipus de subordinada la llengua catalana mostra, almenys a nivell teòric, una incongruència formal, ja que la mateixa estructura amb negació a la subordinada pot tenir sentit negatiu o sentit afirmatiu segons el context. En català, doncs, hi ha oposició semàntica però no hi ha oposició formal. Tanmateix, en els exemples següents veurem que no és l'única construcció catalana on la negació no afecta directament el verb conseqüent, per la qual cosa caldrà considerar-ho com un tret característic del català, donat que en pronunciar totes aquestes frases en una situació interlocutiva determinada la fluïdesa comunicativa no és interrompuda. També cal tenir present que totes les llengües tenen dèficits formals d'una o d'una altra mena. Crec que en la nostra realitat comunicativa quotidiana hauríem d'aprendre a utilitzar una llengua tan subtil, en la qual la proposició manifestada, el context, l'entonació, el to de la veu, la gesticulació, l'expressió del rostre i la relació entre els interlocutors formen un tot inseparable: quanta menys coherència semanticosintàctica mostren els elements de l'enunciat, més cal orientar-se amb fenòmens paralingüístics i amb fenòmens extralingüístics.

Tant Pompeu Fabra com Badia i Margarit s'han manifestat d'una manera certament refractària a l'ús del *no*. Segons el meu parer, no en última instància influenciats pel model castellà, el qual mostra, almenys en les frases de temor, una lògica impecable: la negació només apareix en la subordinada en sentit negatiu, de manera que en una frase com *Temo que no vengui* expressem el desig que vingui algú. És evident que el fet lingüístic que sobretot molesta als forjadors de la nostra llengua de cultura és la manca

d'oposició formal que acabem d'exposar més amunt. En aquest sentit, cal admetre que la permissibilitat contextual del català en aquest cas concret és molt ampla, ja que només un context determinat dóna sentit afirmatiu o negatiu a la subordinada amb el *no*₁. Però les llengües, repetim-ho, són com són: plenes d'incoherències i de dèficits, però també plenes de subjectivitat altament expressiva i comunicativa.

Badia i Margarit presenta el *no* que ens ocupa dins del subcapítol que ell anomena "casos de *no* no negatiu" (vegeu BADIA I MARGARIT 1995:172-174). Amb aquest terme "*no* no negatiu" hi discrepo totalment: és evident que el *no*₁ no nega directament el verb de la subordinada però el seu contingut semàntic és negatiu i d'una manera ben contundent.

*no*₂ – S'empra en exclamacions que no són sinó preguntes retòriques: per exemple, fent referència a accions situades en el passat, com ara

Què no vam (pas) intentar!

(asserció sobreentesa: 'No hi ha res que no haguéssim intentat' = 'Ho vam intentar tot').

Si no en vam fer, de disbarats!

(asserció sobreentesa: 'No hi ha cap disbarat que no haguéssim fet' = 'Vam fer molts disbarats').

o fent referència a accions situades en el futur, com ara

Què no donaria jo per veure-la!

(asserció sobreentesa: No hi ha res que no fos capaç de donar = Ho donaria tot).

Aquest tipus de negació també és usual en portuguès (vegeu HUNDERTMARK-SANTOS MARTINS 1982:541) i en castellà (*¡Lo que no intentamos aquel día!* / *¡Qué no daría yo por verla!*) però també el trobem en altres llengües indoeuropees com l'alemany: *Was haben wir nicht alles zusammen gemacht!* (DUDEN 1984:645).

Què expressa aquesta negació a nivell semàntic? Si observem l'estructura de la frase *Què no vam (pas) intentar!* i n'hi traiem la negació, veiem que en realitat es tracta d'una pregunta. Amb la negació, però, es converteix en una pregunta retòrica que l'emissor, de fet, es formula a si mateix. La resposta esdevé tan supèrflua que és possible de revestir la pregunta amb l'estructura d'una exclamació: ni l'emissor ni el receptor cal que contestin a una qüestió tan indiscutible i tan clara. En els altres exemples també hi ha implícita la semàntica d'una pregunta retòrica. El tema general d'aquest tipus d'exclamacions-preguntes retòriques sol ser mostrar el gran esforç que algú ha esmerçat, eventualment per a assolir quelcom, o, més en general, remarcar el grau d'experiència acumulat en un

període de temps determinat. En aquest sentit el *no*₂ representa una afirmació terminant d'un elevat grau de lluita, esforç, experiència, etc. que hom podria posar en dubte: aquest dubte és alhora negat rotundament.

Badia i Margarit presenta aquesta negació com un cas de *no* no negatiu (vegeu BADIA I MARGARIT 1995:174). Igualment, la gramàtica alemanya Duden exposa que tal negació no té cap mena de sentit negatiu (vegeu DUDEN 1984:645). Ja hem pogut veure, però, que una anàlisi semàntica detinguda aporta uns resultats ben diferents: es tracta, per descomptat, d'una negació ben negativa, però contextual, és a dir, no afecta directament els elements de l'encadenament sintagmàtic en el qual figura.

En aquest tipus d'exclamacions-preguntes retòriques, en català pot introduir-s'hi la partícula *pas* quan l'acció ja forma part del passat. Amb la partícula *pas* hom marca un característic accent després del verb auxiliar o del principal, a més de rebutjar per endavant possibles suposicions en contra: es tracta del *pas*₂, el qual accentua justament el caràcter retòric d'una pregunta (vegeu més endavant, el capítol dedicat a la semàntica de la partícula *pas*). I, recordem-ho, una pregunta retòrica sempre conté una negació, implícita o explícita, d'allò que no és desitjat, usurpant a l'interlocutor la possibilitat de manifestar-se a favor del fet o situació en qüestió, és a dir, de manifestar-se en contra de les opinions de l'emissor.

*no*₃ – És emprat en frases comparatives:

Londres és més gran que (no) (pas) Barcelona.

Aquesta negació és inherent a la comparació mateixa ja que sempre hi ha un dels elements comparats que posseeix un rang més inferior dins l'escala de valors establerta: *Barcelona no és tan gran com Londres*. El seu ús segueix la lògica d'altres encadenaments comparatius: en català – però també en altres llengües romàniques – emprem un pronom indefinit negatiu en cas que l'estructura del sintagma que conté el segon element inferior sigui pronominal:

He llegit més llibres de Ramon Llull que (no) (pas) cap de vosaltres.

Ho sap millor que ningú.

Coneix les regles de l'evolució del català millor que cap altre lingüista.

En temes en els quals la subjectivitat hi juga un paper important (la grandària de Londres i de Barcelona és una simple qüestió de números) trobem una subtil diferència semàntica entre les frases comparatives amb o sense *no*. Així doncs, les següents frases: *La Teresa és més competent que la Mercè* / *En Joan és més ben plantat que en Pere* podrien

prendre amb la negació i una entonació determinada un caire fins i tot un xic despectiu, sobretot si hi afegiem la partícula *pas*, per tal com amb el *pas* rebutgem marcadament l'opinió (real o suposada) de l'interlocutor.

Tant Fabra com Badia i Margarit consideren que cal ometre el *no*₄ (o, en tot cas, fer-lo servir amb un *pas*) quan el segon element de la comparació comença amb infinitiu, gerundi o participi afirmatiu, considerant no recomanables frases com ara:

Més val fer tard que no prendre mal.

Es va estimar més donar-li la raó que no continuar discutint.

(exemples extrets de BADIA I MARGARIT 1995:173s).

Segons els nostres gramàtics hom podria interpretar aquestes frases en sentit contrari. Observant, però, el contingut general dels exemples adduïts per Badia i Margarit, cal preguntar-se si hi ha realment la possibilitat d'interpretar malament coses a ulls veients no desitjades. A més a més, ens trobem novament davant d'un cas claríssim de negació contextual desproveïda de contingut referencial en la frase. En castellà, per cert, també és usual aquesta estructura i tampoc hi ha mai malentesos: *Más vale decir la verdad que no mentir* / *Más vale llegar tarde que no tener un accidente*.

Badia i Margarit presenta aquesta partícula negativa com un dels casos de *no* negatiu (i vegeu BADIA MARGARIT 1995:172ss). L'anàlisi semàntica de les frases comparatives ha demostrat, no obstant, que es tracta d'una negació totalment i essencialment negativa.

*no*₄ – S'empra després de la conjunció *abans que*:

Se'n van anar abans que no els pogués explicar el perquè.

Els van poder lliurar els documents abans que no se'n anessin de viatge.

Aquesta partícula negativa expressa una dificultat o impossibilitat determinada per les circumstàncies de transcurs impertorbable del temps, la qual dificultat ha estat superada o no. En aquest sentit torna a haver-hi un encreuament conceptual: *Se'n van anar abans que quelcom fos possible* i *No va ser possible explicar-los el perquè* / *Els van lliurar els documents a temps* i *Va ser possible superar la dificultat que representava la seva partida*. El *no*₄ expressa també una certa angoixa davant la possibilitat de *no ser-hi a temps*.

En francès és usual aquest tipus de partícula negativa; se'n poden trobar nombrosos exemples en la llengua literària més acurada (vegeu GREVISSE 1993:1467). Badia i

Margarit inclou aquesta negació dins del subcapítol dedicat a la negació no negativa (vegeu BADIA I MARGARIT 1995:174). La seva negativitat, però, és indubtable.

no₅ – En aquest cas, la partícula negativa contextual funciona com a paraula frase, dependent, però, d'una afirmació iniciada amb la partícula *si*:

– No, si és molt llesta aquesta noia! Ja et vaig dir que sabia espavilar-se molt bé!

És una negació prosòdicament llarga i melòdica que anuncia l'estructura de la frase que vindrà en una situació comunicativa oral determinada. Quant a l'aportació semàntica, aquesta negació corrobora per endavant l'afirmació consegüent a base de descartar possibles opinions en contra. Problemàtic en aquest **no₅**, des d'un punt de vista normatiu és el fet que la consegüent partícula afirmativa *si* no figura en els tractats gramaticals catalans, probablement per ésser considerada com un element característic del castellà (vegeu més endavant, l'anàlisi semàntica dedicada a les partícules contextuais afirmatives).

3.2 Altres usos del *no* contextual

Aquest subcapítol té un caràcter molt experimental per tal com s'hi tractaran usos que no figuren en cap gramàtica catalana però que m'han semblat habituals o, almenys, possibles en el català col·loquial. La idea ha sorgit en intentar traduir al català determinades frases en altres llengües romàniques. En el present estudi no es vol plantejar la qüestió de si tals partícules haurien d'ésser admeses en el llenguatge escrit, com ocorre en francès, per exemple. En general ja ha estat exposat més amunt que no es pot fer una distinció radical entre ambdues formes de manifestació lingüística. La postura defensada aquí quant a aquest tipus d'expressions negatives és que en català encara cal treure-les a la llum del dia a fi que se'n pugui fer un ús conscient i, per tant, lliure i espontani: només emprem espontàniament i creativa estructures i expressions que hem après i assimilats al llarg de la nostra formació lingüística, independentment de si aquesta ha tingut lloc al carrer, a l'escola, a la família, a la feina o a la universitat. En qualsevol cas m'ha semblat interessant de considerar el grau d'acceptabilitat que mostra una llengua, en aquest cas el català, d'acord amb el criteri de la fluïdesa comunicativa. És a dir, una expressió negativa determinada és possible en català si és entesa pel receptor tal com pretenia l'emissor i no pas en sentit contrari.

no₆ – Es pot emprar després de la locució conjuntiva temporal *fins que*:

No surts fins que no hagi acabat els deures.

El **no**₆ expressa una condició *sine qua non* implícita en el context. La indicació temporal de la locució conjuntiva *fins que* junt amb el *no* indiquen un moment finalitzador d'un període de temps en el qual s'ha d'haver acomplert quelcom (expressat en la subordinada): aquest acompliment és vist com una condició per a l'inici d'un període en el qual un nou aconeteixement es podrà posar en marxa donades les circumstàncies requerides. La oració principal ha d'incloure una negació explícita o no (*No surts* equival a *Et quedes aquí*). El **no**₆ condicional accentua no solament la condició mateixa ans sobretot la qualitat d'ésser una condició obligatòria. Si no hi ha cap condició contextual, no s'empra el **no**₆: *Vaig posar-hi aigua fins que va estar ple*.

La negació contextual després de la corresponent conjunció temporal amb el sentit de *fins que* s'empra en castellà, italià, francès i romanès. Crida l'atenció el fet que la gramàtica alemanya *Duden* intenta frenar la tendència del usuari alemany a emprar la negació en aquestes estructures. Això mostra el rendiment semàntic d'aquesta negació contextual, fins i tot en una llengua que només admet una marca negativa, la qual es considera inclosa en la locució conjuntiva:

Nach verneintem Hauptsatz wird im Nebensatz die Negation *nicht* nicht gesetzt, wenn der Nebensatz durch die temporalen Konjunktionen *bevor*, *bis*, *ehe* eingeleitet wird [Nota al peu de la pàgina: "Diese Konjunktionen enthalten bereits eine negative Aussage, denn sie drücken aus, daß das im Nebensatz genannte Geschehen o.ä. zu der Zeit des Geschehens im Hauptsatz noch nicht eingetreten ist [...]"]: Die Mutter geht *nicht* schlafen, *bevor* die Kinder zu Hause sind. [...] Wenn der Nebensatz dem Hauptsatz vorangeht, wird dagegen die Negation gesetzt: Bevor die Kinder *nicht* zu Hause sind, geht die Mutter *nicht* schlafen (DUDEN 1984:645).

Ni Fabra ni Badia i Margarit esmenten el *no* emprat després de *fins que*. El **no**₆ condicional, doncs, no figura en cap gramàtica catalana.

no₇ – Pot emprar-se després de la locució conjuntiva *sense que*:

No puc dir ni una paraula sense que no es posi tota vermella.

Aquesta negació tampoc no figura a cap gramàtica catalana. En aquest tipus de frase es fa servir sovint el datiu d'interès: *No puc dir ni una paraula sense que no se 'm posi tota vermella*.

Mitjançant procediments d'exclusió i de substitució ha estat possible d'esbrinar la funció semàntica del **no**₇. Observem de primer que, en un estil molt col·loquial, de la frase amb *sense que* no podríem excloure-n'hi la preposició *sense*: *No puc dir ni una paraula que no es posi tota vermella*. Fins aquí, doncs, pot semblar que el **no**₇ sigui en

aquest context sintagmàtic un simple element redundant de la negació que ja expressa la preposició *sense*. Tanmateix, si ambdues frases, la principal i la secundària, són convertides al signe positiu veiem que hi ha una implicació contundent: *Sempre que parlo es posa vermella / Si parlo es posa vermella*. La meua tesi quant al valor semàntic del *no*₇ és que expressa la mostrada implicació. Si a la frase principal no hi ha negació i, per tant, no hi ha implicació inherent a la temàtica, no tenim tanta tendència a emprar el *no* després de *sense que*:

Parla sense que se li mogui ni una pestanya.

Va envellint sense que se li facin arrugues a la pell.

Per descomptat que també podríem afegir el *no* en aquests últims exemples (redundant, en aquest cas), però fixem-nos que no podríem mai treure'n el *sense* i afegir-hi un *no* com hem fet en la frase amb la principal negativa. La semàntica d'ambdues estructures és evidentment ben diferent. Si el *no*₇ estés contingut incondicionalment amb un sentit negatiu general dins la locució conjuntiva *sense que* hauríem de poder prescindir de la preposició *sense* també en la frase principal afirmativa. Resumint, el *no*₇ expressa implicació.

A part de tots aquest casos considerats fins aquí, em sembla que el català admet, en situacions col·loquial, l'ús de la negació contextual després de verbs com ara:

- **vigilar:** *Vigila que no vingui i es pensi que no hi som, de la gentada que hi ha!* Compari's amb el francès, llengua en la qual les tres frases següents són sinònimes: *Prenez garde qu'on vous voie = Prenez garde qu'on ne vous voie = Prenez garde qu'on ne vous voie pas* (vegeu GREVISSE 1993:1464). Grevisse afegeix: "Même observation pour faire attention que". La semàntica d'aquest *no* quedaria molt a prop de la del *no*₁.
- **faltar:** *Poc va faltar perquè no se 'ls emportés el corrent d'aigua*. Compari's amb el francès: "Il s'en est fallu de peu, ce soir-là, que je ne me misse à genoux" (Mauriac, Noeud de vip., XVIII; citat per GREVISSE 1993:1466).
- **no negar:** *No nego pas que no m'estimi / No nego pas que en una situació així no sigui millor donar-li la raó*. Compari's amb el francès: "On ne saurait nier que pour consommer cette lâcheté il ne faille un certain courage et un terrible désespoir" (Chevalier, G., La peur, París 1951:146; citat per GAATONE 1971:90).
- **no dubtar:** *No dubto que no m'hagi estimat / No poso pas en dubte que no m'hagi estimat*. Compari's amb el francès: "Et ce regard, Jacques ne pouvait douter que je ne l'eusse surpris [...]" (Arland, M., A perdre haleine, París 1960:121, citat per GAATONE 1971:89).

En alemany també era possible emprar una partícula negativa contextual després de verbs indicant impediment, prohibició, negació, dubte, etc. Se'n poden trobar exemples en els millors escriptors de l'època clàssica:

Was hindert mich, daß ich nicht eine der grünen Schnüre ergreife? (Goethe; exemple extret de la gramàtica Duden 1984:645).

Hüte dich, daß du mit Jakob nicht anders redest! (Lessing; exemple extret de la gramàtica DUDEN 1984:645).

Avui en dia només es podria dir: “Was hindert mich, eine der grünen Schnüre zu ergreifen?”, “Hüte dich, mit Jacob anders zu reden” (DUDEN 1984:645).

3.3 *ni* contextual

***ni*₁** – S'empra molt sovint en frases expressant reprovació junt amb un xic d'ironia: *Sempre em fa perdre el temps escoltant els seus problemes! Escolta'm! Ni que fos el seu confessor!* El significat contextual rau en el fet que l'emissor acusa a una altra persona d'haver exagerat, fins i tot abusat en les seves consideracions, donant a entendre que hi ha hagut un malentès.

***ni*₂** – Caldria considerar la possibilitat de diferenciar entre dues partícules ***ni*₁** i ***ni*₂** contextuais, donat que en l'exemple següent, el *ni* és alentador dels actes d'una altra persona:

– Puc anar-hi els dijous? – O i tant! Ni que vulguis anar-hi cada dia!

El significat contextual és aquí justament el contrari: l'emissor dona a entendre que el malentès rau en una minimalització d'una permissibilitat contextual possible.

Probablement per ésser considerada una expressió castellana, és omesa de les gramàtiques la partícula *ni* contextual. En el Diccionari Castellà-Català de l'Enciclopèdia Catalana el *ni* contextual castellà és traduït per *com si*: *¡Ni que fuera idiota!, com si fos idiota* (DICCIONARI CASTELLÀ-CATALÀ 1989, 947). Tanmateix, el sentit de retret irònic del ***ni*₁** és més marcat amb el *ni* que no pas amb el *com si*.

3.4 Semàntica del *pas*

A continuació seran analitzades les diferents aportacions semàntiques de la partícula negativa *pas*. El *pas* català sempre és contextual i interlocutiu, per la qual cosa no cal especificar parlant de *pas contextual*: les seves implicacions semàntiques expressives i reactives són prou fortes com perquè el seu ús vingui sempre determinat per la voluntat intencional de l'emissor. Cal tenir en compte que la negació ja és formulada pel *no*, del qual no és possible de prescindir-ne en català en les construccions amb *pas*. El *pas* català és una partícula diatòpicament marcada: segons la gramàtica de Badia i Margarit només es fa servir a Catalunya Principat (vegeu BADIA I MARGARIT 1995, 173).

***pas*₁** – S'empra com a resposta a una pregunta:

- Vols bombons?
- No, gràcies, no en vull pas!

En aquest context interlocutiu, el *pas* exclou absolutament la possibilitat que deixi enlaire tota pregunta per la qual cosa pot expressar rebuig i menyspreu si la pregunta és formulada en sentit especialment ofenedor, per exemple amb el *que* inicial característic del català:

- Que vols bombons?
- No, gràcies, no en vull pas!

En el darrer exemple, la posició de l'emissor és enfortida d'una manera un xic despectiva – tot depèn, és clar, de l'entonació – enfront d'una actitud sol·licita per part de l'interlocutor.

***pas*₂** – S'empra en preguntes expressant suposició:

- No ha pas vist una senyora alta amb un barret de color taronja?
- No has pas anat a casa d'en Pere? No t'ha dit res dels diners que em deu des de fa temps?
- No aniràs pas a casa d'en Pere? Perquè podries demanar-li els llibres que li vaig deixar.

El *pas*₂ expressa suposició amb una certa dosi d'esperança. El fet d'expressar suposició fa que pugui transformar-se en una pregunta retoricotendenciosa segons el contingut: *No li has pas explicat allò que et vaig dir!?* En aquest cas, l'esperança s'ha transformat en sospita.

L'estructura *no ... pas* en preguntes retoricotendencioses és emprada molt sovint per l'usuari català amb el futur compost, segons l'esquema: *no* + futur compost + *pas*: *No hauràs pas menjat caramels?* Potser perquè l'aportació semàntica d'una suposició expressada mitjançant el futur afirmatiu és un tret típic del castellà (*Habrá perdido el autobús*) l'ús de l'estructura *no* + futur compost + *pas* no és presentada en els tractats normatius catalans (vegeu BADIA I MARGARIT 1995:654s i FABRA 1991:170). Em sembla, però, que es tracta d'una estructura semàntica bastant diferent del sintagma afirmatiu castellà, en la qual el futur compost negatiu apunta cap a les conseqüències que el fet en qüestió podria tenir. A més a més, mentre que el futur afirmatiu expressant suposició perjudica evidentment l'ús del verb *deure* (*Deu haver perdut l'autobús*), la fórmula *no* + futur compost + *pas* és emprada sense perjudicar gens ni mica ni la dinàmica ni l'ús del *pas*.

***pas*_{3a}** – S'empra en frases constatatives:

No cal *pas* que l'aneu a rebre aquesta tarda: m'ha dit que no arribarà fins demà.

Quant a l'aportació semanticopragmàtica d'aquest *pas*, l'emissor informa a l'interlocutor que les seves opinions, intencions, suposicions, etc. són errònies per tal com ell mateix disposa de més informació contextual. Es tracta de la mateixa variant semàntica del *pas* que Fabra va comentar en el seu *Ensayo de gramática de catalán moderno* (vegeu FABRA 1891:85; un breu comentari sobre l'anàlisi fabriana figura a TORRENT-LENZEN 1997a:38s). Aquesta variant semanticopragmàtica de la partícula *pas* pot adoptar sentit de retret, burla o ironia, per exemple en el següent context: *No sé per què corres tant. No tenim pas pressa* (exemple extret de *Digui, digui* 1995:257).

***pas*_{3b}** – És emprat en exclamacions constatatives:

Endavant, que no és *pas* perillós!

El ***pas*_{3b}** denega possibles opinions en contra. L'emissor dóna a entendre que els seus coneixements contextuais sobre les opinions d'altri són més amplis del que hom ha manifestat explícitament.

***pas*₄** – El paper semàntic d'aquest *pas* pot ésser definit de modificador de la il·locució (és a dir, de les intencions de l'emissor):

No et permeto pas que ho facis.
 No et prometo pas que vingui.
 No et demano pas que ho facis.
 No et mano pas que ho facis.

Per a poder aclarir l'aportació semàntica d'aquest *pas* cal fer un breu excurs. En general pot afirmar-se que cada concepte conté implícita una determinada capacitat negativa resultant del seu significat afirmatiu, de manera que una expressió negativa determinada posseeix un contingut descriptiu més o menys específic: si diem que una cosa no és bona, és clar que és dolenta, però si afirmem que una cosa no és blava, rebem ben poca informació sobre la seva aparença concreta. Si apliquem la negació (simplement un *no*) a verbs performatius (indicadors de les intencions de l'emissor) com ara *prometre*, *manar*, *assegurar*, etc., observem que s'opera una modificació il·locutiva, la qual torna a tenir lloc en ser-li afegit el *pas*. Per exemple, en frases com *No et prometo que vingui* / *No t'asseguro que hi vagi* / *No et permeto que ho facis* les intencions queden clarament manifestades tant en la versió afirmativa com en la negativa: *no prometre* i *no assegurar* equivalen a una assertió implicant possibilitat; *no permetre* equival a una prohibició. Considerem, en canvi, una frase com *Et demano que ho facis*. En ella les intencions queden ben clares: es tracta d'un prec. Si hi afegim un *no*, la il·locució no queda gens explícita, el contingut descriptiu és certament vague: *No et demano que ho facis* ... es tracta d'un avís, d'un consell, fins i tot d'una ordre? En aquest cas caldria continuar la frase per explicitar el que hom pretén: ... *però t'aviso que serà millor per tu mateix si ho fas*. Fins aquí hem pogut observar que cada concepte conté una capacitat negativa que li és pròpia i que depèn de la semàntica afirmativa del concepte en qüestió. La negació en si, doncs, no representa cap acte il·locutiu independent, ans comporta una modificació d'un acte il·locutiu determinat. Si afegim la partícula *pas* a verbs performatius negatius, com ara en les frases: *No et prometo pas que vingui* / *No et demano pas que ho facis*, les intencions de l'emissor es converteixen en un retret, per tal com el *pas* expressa aquí que l'interlocutor ha interpretat malament les intencions de l'emissor, les quals es presenten com més suaus que una ordre, un prec, etc. La negació amb *pas* aplicada a un verb performatiu pot donar a la frase una actitud clarament defensiva i, per tant, pot pressuposar una certa agressivitat entre els interlocutors.

pas₅ – S'empra en exclamacions imperatives negatives:

No em parlis pas d'en Pere!

El *pas*₅ es refereix a unes conseqüències negatives no necessàriament esmentades d'una manera explícita. Depèn de la temàtica, aquest tipus d'exclamació imperativa negativa pot adoptar un caire amenaçador.

És molt corrent l'ús del subjuntiu imperfet en l'exclamació imperativa negativa, construcció amb la qual hom vol accentuar les desagradables conseqüències que podria tenir l'acció no desitjada: *No li diguessis (pas)!* Aquesta estructura, però, és silenciada pels gramàtics catalans – titllada de què? – (vegeu BADIA I MARGARIT 1995:658-661 i FABRA 1991:171). En aquest tipus d'exclamacions hi pot aparèixer, segons la temàtica, l'anomenat datiu d'interès, mostrant justament l'interès de l'emissor en què les conseqüències negatives no es posin en marxa de cap de les maneres: *No me li diguis/diguessis (pas)!*

*pas*₆ – Figura en frases comparatives:

Tokio és més car que no pas Barcelona.

Quant a la seva aportació semàntica, aquest *pas* representa un rebuig contundent d'una possible opinió contrària en relació amb l'escala de valors que estableix tota comparació.

***

Comparant trets semanticopragmàtics del *no* i del *pas* contextuals, es pot observar que el *no* més aviat representa l'actitud de l'emissor enfront de la realitat (subjectivitat, emocions, etc.) independentment d'una determinada reacció per part del receptor, mentre que el *pas* accentua la interdependència interlocutiva.

3.5 L'afirmació contextual

En aquest capítol només seran considerades partícules afirmatives especialment relacionades amb una negació contextual, ja que, tal com ha estat exposat en parlar de la valor semàntica general de l'afirmació i de la negació (vegeu capítol 2), l'afirmació no necessita operadors específics: una frase és afirmativa sempre que no hi hagi cap element indicant el contrari.

*si*₁ – S'empra en exclamacions que no són sinó preguntes retòriques amb o sense el *no*₂:

Si (no) em vam fer de disbarats!

El valor semàntic d'aquest *si* és intermedi entre l'afirmació i la condició. Aquesta posició intermèdia és possible pel sol i simple fet que els significats semàntics categorials de l'afirmació i de la condició es troben molt a prop l'un de l'altre: en la condició presentem un axioma del tipus *en cas que*; en l'afirmació, del tipus *és el cas que*.

Aquest *si* inclou una negació implícita, inherent a tota pregunta retòrica, corroborant quelcom que hom podria posar en dubte.

***si*_{2a}** – S'empra en exclamacions constatatives manifestant sorpresa:

(Però) *si* és en Joan, aquell noi d'allà!

(Però) *si* jo no he fet res!

Amb aquesta partícula hom manifesta sorpresa enfront d'un fet constatat. La negació hi és implícita: o no esperàvem quelcom o algú afirma el contrari; en aquest últim cas, el *si* adquireix un to defensiu i, per tant, de retret. La contrarietat contextual és reafirmada sovint amb un *però*.

S'empra també en castellà. En romanès, francès, portuguès i italià no és possible deslligar aquesta oració d'una frase principal interrogant. És a dir que una frase com ara *Si ahir et vaig donar mil pessetes, com és que avui em tornes a demanar diners?* pot ser manifestada en totes les llengües romàniques amb la partícula condicional al capdavant. En canvi, en un diàleg com el següent, només és possible mantenir la mateixa partícula en castellà i en català:

– Mare, em dónes diners?

– Si ahir et vaig donar mil pessetes!

És evident que en català i en castellà el ***si*_{2a}** s'ha allunyat completament d'una semàntica condicional, encara que, tal com indica el verb *allunyar*, originàriament aquest *si* prové de la condició. Aquesta és almenys la meua tesi, corroborada, tanmateix, pels estudiosos de la llengua castellana (vegeu ALARCOS LLORACH 1995:380-383 i DICCIONARIO DE LA RAE, entrada *si*¹, acepcions 2 i 5). Recordem que la semàntica categorial de l'afirmació i de la condició són molt a prop (vegeu més amunt, el comentari al ***si*₁**). Prova d'aquesta semàntica constatativa és el fet que en la traducció a l'alemany en aquest cas podríem fer servir la partícula constatativa *ja*: *Das ist ja Peter!* (posem pel cas que algú ens ha ensenyat una foto en la qual hi hem reconegut un antic company). Dorothea Franck presenta el següent exemple per a caracteritzar la valor semàntica de la partícula modal ***ja*₁** alemanya: H entra per la porta i S exclama: *Du bist ja ganz naß!* (vegeu FRANCK 1980:229). En català diríem: *Si estàs ben xop!*

si_{2b} – S'empra en assercions o exclamacions constatatives, exemptes de sorpresa:

No m'estranya que hagi dit tants disbarats: si s'ha begut mitja ampolla de whisky.

L'asserció és presentada com quelcom evident per als interlocutors (compari's FRANK 1980:231, caracterització semàntica del **ja₂**: *Kein Wunder, daß der Unsinn redet. Der hat ja schon die halbe Whisky-Flasche geleert*). Altres exemples en alemany amb la partícula modal *ja* poden corroborar el valor constatatiu de la partícula catalana:

– Warum muß er mir das vorwerfen? Ich habe ja gar nichts gemacht!

– No sé per què m'ha de fer aquests retrets ... si jo no he fet res!

– Gib mir das Buch! / Dóna'm el llibre!

– Ich habe es ja gar nicht! / Si no el tinc!

És interessant de comparar les diferents situacions comunicatives en les que fariem servir en una mateixa frase aquestes dues variants. Per exemple, la frase *Si s'ha begut mitja ampolla de whisky!* la manifestariem exclamant sorpresa en veure l'ampolla mig buida. En canvi, l'expressariem com a constatació per a justificar fets contextuals: *Si s'ha begut mitja ampolla de whisky: és clar diu tonteries*.

si_{2c} – S'empra en assercions constatatives, després d'un *no* prosòdicament llarg i melòdic:

No, si ja et vaig dir que era un xicot molt seriós.

No, si és un poca-solta.

El **si_{2c}** també constata. Mostra una tendència generalitzadora del contingut proposicional, el qual esdevé una cosa òbvia; en certa manera estem dient: és absurd esperar o pensar el contrari.

Aquesta partícula tampoc no figura a cap gramàtica catalana. En el Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans és mostrat com a exemple en l'article corresponent al *no*: - *Sí, no: si tothom ho ha dit sempre* (DICCIONARI DE LA LLENGUA CATALANA 1995:1283) però és silencià en els articles corresponents al *si*.

En general, cap variant del **si₂** no figura a cap gramàtica ni a cap diccionari catalans, probablement per ésser considerat com a castellanisme o per haver-lo erròniament considerat inclòs en el *si* condicional. En el Diccionari Castellà-Català de l'Enciclopèdia Catalana és traduït per *prou bé, bé prou que*: *Si dije que esto no podía ir bien!, bé prou que ho vaig dir, que això no aniria bé!* Tanmateix, no diríem mai *Bé prou que és en*

Joan, aquell noi d'allà! en lloc de *o* en la mateixa situació comunicativa que la frase: *Si és en Joan, aquell noi d'allà!* Tampoc constitueix cap frase real una construcció com *Bé prou que s'ha begut mitja ampolla de whisky* en la situació comunicativa considerada més amunt.

sí₃ + que – S'empra en exclamacions confirmant una negació:

Això sí que no!

Té un significat constatatiu-adversatiu: l'emissor fa una asserció de la negació, amb la qual cosa és posada en relleu una intenció prohibitiva. El seu valor com a partícula modal adversativa en contra d'una situació contextual determinada es pot comprovar en traduir-la a l'alemany: *Das geht aber nicht!*

sí₄ + que – S'empra en frases constatatives quan hom ha afirmat o pot haver suposat el contrari:

Sí que anirem a la festa.

Per cert, sí que va venir en Joan a la reunió.

Tanmateix, la mateixa estructura també es fa servir molt per a allargar un *sí* que emprat tot sol podria tenir un ressò massa sec; en aquest cas, l'estructura *sí + que* representaria un simple lligam conversacional que, a nivell teòric, podria ésser remès a una negació imaginària.

4 Crítica terminològica constructiva

En primer lloc cal qüestionar decididament el concepte d'*expletivitat*, el qual gaudeix de tanta tradició en les gramàtiques de diferents llengües romàniques, sobretot si és relacionat amb la negació, però també amb l'afirmació (vegeu FABRA 1991:201). El terme *expletiu* implica dues qualificacions relacionades amb una expressió lingüística: que l'expressió en qüestió no aporta cap canvi en el sentit de la frase i que, per tant, és facultativa. En totes les llengües trobem expressions que no aporten cap canvi essencial al significat de la frase; tal seria el cas dels adverbis i preposicions següents: (cat.) *Vaig viure (durant) tres anys a Barcelona* / (cast.) *Viví en Barcelona (por/durante) tres años* / (cast.) *Disfrutar (de) la vida*. Igualment considero expletiva la preposició *de* en català, introduint una frase amb infinitiu: *Vaig intentar (de) trobar-la*, o la repetició del datiu després de certs verbs: *Porti(-li) una taronjada al nen!*. En el camp de la negació con-

textual no considero encertat el terme *expletiu*. Ni tan sols qualificaria d'expletiu el *no* que pot emprar-se en català després d'adverbis negatius: *Mai no hi he anat!* donat que amb una entonació determinada l'emissor pot voler accentuar la negativitat en contra d'una opinió contrària; en aquest cas, es faria una breu pausa després del *mai* que no correspondria exactament a una coma en una transcripció escrita. En el cas de partícules afirmatives i negatives considero totalment fora de lloc parlar d'*expletivitat*, tenint en compte que aporten subtils matisos contextuais i subjectius. Una crítica aguda contra el terme *expletiu* aplicat a les partícules negatives la formula Claude Muller. Segons Muller, si ens posàvem a qualificar d'*expletiu* tot el que no és absolutament necessari en les manifestacions lingüístiques, hauriem d'incloure innumerables paraules i expressions, com les que figuren entre parèntesi en les frases següents:

Je voudrais (quelque chose) à boire.

Si (jamais) il vient nous voir, nous le recevrons.

Jamais (un) dirigeant n'avait été aussi peu regretté.

(Vegeu MULLER 1991, 358).

Tampoc no crec que l'epítet *redundant* sigui escaient, ja que les partícules afirmatives i negatives contextuais solen expressar idees implícites però no sempre explícites en la frase.

En qualsevol cas cal abandonar el terme de *negació no negativa* que introdueix Badia i Margarit en l'estudi gramatical del català (vegeu BADIA I MARGARIT 1995:172-180). És probable que amb aquest terme Badia i Margarit hagi volgut expressar la manca de contingut referencial. Tanmateix, el sentit negatiu, bé que sigui d'àmbit contextual, sempre hi és present. Tampoc pot parlar-se de *negació no negativa* per a designar paraules com ara *mai*, *res*, etc. (vegeu BADIA I MARGARIT 1995:175;725), encara que amb això ens allunyem del tema de les partícules. La prova del seu contingut negatiu és el fet que només apareixen en frases negatives, interrogatives i condicionals, és a dir en contextos gramaticals on l'afirmació és negada o posada en dubte. No és prou convincent voler provar el seu significat afirmatiu a base d'assenyalar llur significat etimològic afirmatiu (vegeu BADIA I MARGARIT 1995:725) per tal com la gran majoria d'auxiliars de la negació tenen un origen afirmatiu: (cat. i fr.) *pas*, (cat.) *cap*, *enlloc*, *mai*, *gens*, *res*, (fr.) *rien*, *point*, (rom.) *de loc*, (it.) *mica*, etc. Semànticament, això s'explica pel contingut reactiu de la negació en general i pel seu estret lligam amb la realitat lingüística (vegeu més amunt, capítol 2). Amb aquests operadors negatius (*mai*, *res*, *enlloc*, etc.) és possible de transformar simples preguntes en preguntes retòriques, en les quals s'hi interposa una constatació negativa: *Hast vist mai cap ciutat tan acollidora com Jena?* En preguntes inequívocament retòriques l'ús d'operadors negatius no és exclusiu ni molt

menys del català: (cast.) *¿Para qué intentar nada?* (exemple extret de VERA-MORALES 1995:538) (equivalent a *No vale la pena intentar nada*) / (cast.) *No tengas miedo, mujer, ¿quién te iba a hacer nada?* (equivalent a *Nadie te va a hacer nada*).

Com que el títol d'aquest capítol inclou el concepte de *constructivitat*, caldrà fer noves propostes. En general, considerant la referència contextual de les partícules presentades, podria parlar-se de partícules modals afirmatives i negatives o, més en general, d'expressions afirmatives i negatives contextuais. Aquesta proposta no vol tenir cap caire definitiu. La seva validesa dependrà dels resultats a favor o en contra que puguin aportar una recollida de dades exhaustiva i anàlisis posteriors fetes en base a les mateixes dades. El mètode inductiu, emperò, sempre caldrà tenir-lo ben present.

5 Conclusió

A tall de conclusió seran resumides les principals tesis exposades en el present estudi. L'afirmació i la negació disposen de tota una sèrie de partícules contextuais amb un contingut referencial més o menys imprecís: en la majoria de variants semàntiques que hem trobat per a la partícula *no* no hi havia contingut referencial en relació amb els altres elements constituents de la frase. En canvi, el *pas* sempre pot ésser remès al *no*, fruint d'un punt de referència dins de la mateixa frase i també de contingut semàntic contextual.

En general, cal admetre una gran ductilitat semàntica per a les partícules modals afirmatives i negatives catalanes: el *no* més aviat com a expressió de la pròpia subjectivitat i el *pas* amb una característica funció interlocutiva. Les partícules modals afirmatives, de la seva banda, sempre es refereixen a una negació implícita en el context. A nivell de semàntica categorial, les categories adversativa, interrogativa i condicional s'han mostrat especialment lligades a la tensió que tota conversa genera entre els extrems positiu i negatiu.

Bibliografia

- ALARCOS LLORACH, Emilio (⁶1995) [¹1994]: *Gramática de la Lengua Española*, Real Academia Española. Colección Nebrija y Bello, Madrid: Espasa Calpe.
- BADIA I MARGARIT, Antoni (1995): *Gramàtica de la llengua catalana; Descriptiva, normativa, diatòpica, diastràtica*, Barcelona: Proa.
- Diccionari Castellà-Català* (²1989) [1985], Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- Diccionari de la Llengua Catalana* (1995), Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- Diccionario de la Lengua Española* (²¹1992), Madrid: Real Academia Española.
- Duden: Die Grammatik* (1984), Mannheim: Bibliographisches Institut.
- FABRA, Pompeyo (1891): *Ensayo de gramática de catalán moderno*, Barcelona: L'Avenç.

- FABRA, Pompeu (¹⁵1991) [1956]: *Gramàtica catalana*, Barcelona: Teide.
- FABRA, Pompeu (1993): *Ensayo de gramàtica de catalán moderno*, Edició facsimil a càrrec de Sebastià Bonet, Barcelona: Alta Fulla.
- FRANK, Dorothea (1980): *Grammatik und Konversation*, Königstein: Scriptor.
- GAATONE, David (1971): *Étude descriptive du système de la négation en français contemporain*, Genève: Droz.
- GREVISSE, Maurice (¹³1993): *Le bon usage; Grammaire française*, Refondue par André Goosse, Paris: Duculot.
- HÖLKER, Klaus (1990): "Französisch: Partikelforschung", in: HOLTUS, Günter / METZELTIN, Michael / SCHMITT, Christian: *Lexikon der Romanistischen Linguistik, Volume V/1*, Tübingen: Niemeyer.
- HUNDERTMARK-SANTOS MARTINS, Maria Teresa (1982): *Portugiesische Grammatik*, Tübingen: Niemeyer.
- LOMBARD, Alf (1974): *La langue roumaine; Une présentation*, Paris: Klincksieck.
- MAS, Marta / MELCION, Joan / ROSANAS, Rosa / VERGÉS, M. Helena (³1995): *Digui, digui*, Abadía de Montserrat.
- MULLER, Claude (1991): *La négation en français; Syntaxe, sémantique et éléments de comparaison avec les autres langues romanes*, Genève: Droz.
- SCHWARZE, Christoph (²1995): *Grammatik der italienischen Sprache*, Tübingen: Niemeyer.
- TORRENT-LENZEN, Aina (1994): "Les particules modals alemanyes i llur correspondència funcional en català", in: BERKENBUSCH, Gabriele / BIERBACH, Christine (Hg.): *Zur katalanischen Sprache: historische, soziolinguistische und pragmatische Aspekte, Katalanistischer Teil, Band 2, Akten des 2. gemeinsamen Kolloquiums der deutschsprachigen Lusitanistik und Katalanistik (Berlin, September 1992)*, Katalanistische Studien 4. Band, Frankfurt am Main: Domus Editoria Europaea, 111-124.
- TORRENT I ALAMANY – LENZEN, Aina-Maria (1997a): *Pompeu Fabra y la configuración del catalán moderno*, Bonn: Romanistischer Verlag.
- TORRENT-LENZEN, Aina (1997b): "Les oracions de temença i la normativa catalana", in: *Zeitschrift für Katalanistik* 10.
- VERA-MORALES, José (1995): *Spanische Grammatik*, München: Oldenbourg.